

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Северная Осетия-Алания

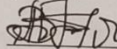
Управление образования АМС г. Владикавказа

МБОУ СОШ №41

РАССМОТРЕНО

МО учителей родного

(осетинского) языка и литературы

 Ваниева А.Д.

«28» 08 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

 Гаглошвили Э.Г.

«28» 08 2023 г.

от «30» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (осетинская) литература»

(за 3 класс во владеющей группе)

**Составитель: учитель родного (осетинского)
языка и литературы**

Кцоева Е.В.

Владикавказ, 2023г.

Кусæн программæ
Ирон литературон кæсынадæй
3 кълас
Æмбарынгæнæн фыстæг

Кусæн программæ арæст у ног стандарты домæнтæм гæсгæ æмæ ЮНЕСКО-йы кафедрæйы арæст ахуырадон комплекты бындурыл. Ирон литературон кæсынадæн лæвæрд цæуы къуыри 2 сахаты (æдæппæт 34 ахуырадон къуырийы-68 сахаты)

Сывæллæтты алывæрсыг рæстæн райдайæн скъолайы æрцæуы.

Уымæ гæсгæ ирон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг арæст у ахæм нысан æмæ хæстæ сæххæст кæнынмæ:

- хъуамæ сывæллæттæ сæ кæрæдзимæ иронау дзурын сахуыр уой. Уый тыххæй та хъæуы фидар фæлтæрддзинад кæсын, фыссын æмæ хъуыды кæнынæй;

- иумæйаг ахуырадон зонындзинæдтæ бæрзонддæр кæнын; ныхасы рæзтыл кусын; фылдæр базонынмæ æмæ интеллект уæрæхдæр кæнынмæ тырнын;

- мадæлон æвзаджы фæрцы сывæллоны алывæрсыгæй хъомыл кæнын;

- хъазты хуызы сывæллæтты эмоционалон уавæр рæзын кæнын;

- зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнындзинад рæзын кæнын.

Куыд зонæм, афтæмæй æппæтæй хуыздæр фадат уыцы нысанта сæххæст кæнынæн ис кæсыны урокты.

Ног (дыккаг фæлтæры) стандартты домæнтæ сты, цæмæй Уæрæсейы цæрæг алы адæмæн дæр йе 'взаджы кад сæхи 'хсæн бæрзонддæр ист æрцæуа, цæхгæр фæхуыздæр уа мадæлон æвзаг ахуыр кæныны хъуыддаг. Уыцы хæстæ та æххæст кæны райдайæн скъола.

Кæсыны программæйы сæйраг идея у скъоладзауы ахуыры процессы сæйраг архайæг уæвынмæ сразæнгæрд кæнын.

Кæсыны программæйы сæйраг хицæндзинад – скъоладзаутæн комплексон æгъдауæй литературон кæсынады æгъдæуттæ бацамонын.

Кæсыны программæйы спецификон хицæндзинæдтæ:

- текстыл куыст куыд ныхасы иуæгыл;

-литературон уацмысты дзырдты аивдзинад æмбарын æмæ сын сæ хицæндзинæдтæ

жанртæм гæсгæ иртасын;

-уацмысы æвзаг æмæ сывæллæтты ныхасыл уыцы иумæ куыст;

-уацмысыл æмæ сывæллæттæн фыст чингуытыл иумæйагæй кусын;

-сывæллæттæн тексты тыххæй зонындзинæдтæ дæттын, æмæ аивадон - литературон уацмысты мидис æмбарын кæнгæйæ сабиты миддуне хъæздыгдæр кæныныл куыст.

Программæ домæ, цæмæй скъоладзаутæ базонæй текстæ сæйрагдæр хъуыды рахицæн кæнын, уацмысы мидис хи ныхæстæй радзурын, дзырдты нысаниуæг зонин, текстæн йæ аивадон æууæлтæ рахатын; сауыр уой хъуыды кæнын, рæза сæ аивадон æнкъарынад, цымыдис æмæ разæнгард кæной чиныг кæсынмæ.

Кæсыны программæйы сæйраг нысан: сабиты чиныг кæсынмæ разæнгард кæнын ; ирон, уырыссаг ама æппæтдунеон литературæйы хуыздæр уацмысты фæрцы сывæллæтты миддуне хъæздыгдæр кæнын.

Кæсыны программæйы сæйраг хæстæ:

1. скъоладзауты дзырдгай хъæрæй кæсын ахуыр кæнын;
2. чиныг кæнæ хицæн уацмысы мидис æмбарын;
3. литературон уацмыстæ жанртæм гæсгæ æвзарын зонин;
4. сывæллæттæн фыст литературæйы зындгонддæр авторты зонин; цы уацымстæ ахуыр кæнынц, уыдонæ авторты зæрдыл дарын.
5. уацмысы архайджыты мидуавæр æнкъарын;
6. цардмæ эстетикон æнкъарæнтæ гуырын кæнын;
7. сывæллæтты дунæмбарынад уæрæх кæнын;
8. сывæллæтты ныхас хæздыг кæнын;
9. скъоладзауты чиныг кæсынмæ разæнгард кæнын.

2. Текстыл кусгæйæ сывæллæтты ныхасы арæхстдзинад рæзынгæнæн мадзæлттæ:

1. *Кæсыны навиктæ рæзын кæнын:*
  - раст æмæ æмбаргæ каст;
  - дзырдгай каст;
  - хуыздæр кæсæджы конкурстæ æмæ ерыстæ аразын;
  - тагъд кæсыныл фæлтæрын.
2. *Аив кæсын æмæ дзурын:*
  - хъæрæй æмæ хинымæры каст;
  - раст дикции аразын, хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты раст артикуляцийыл куыст;
  - тагъддзуринагтæ кæсын;
  - орфоэпийы нормæтæ ахуыр кæнын;
  - рольтæм гæсгæ кæсын.

3. 2-æм къласы «Литературон кæсынады» сæйраг ахуыргæнинад æрмæг (68 сах.)

Сæрды мысинæгтæ (5сах.). Дуне у уыци-уыцитæй конд, уыдонмæ сызгъæрин дæгъæл – зонд (3сах.). Байрай, бæркаджын бурз фæззæг!(5сах.). Мæргътæ æмæ цæрæгойты дунейы(10сах.). .). Скодта Митын Лæг йæ урс кæрц(10сах.). Кæмæн цы...(4сах.). Хорз зæрдæйæн – уарзт (7сах.). Чи фехъуыста диссæгтæ, диссæгтæ – тæмæссæгтæ?(4сах.). Æфтауы бæстæ дидинаг, сыфтæр!(6сах.). Уæлахизы бæрæгбон(5сах.). Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон(7сах.). Уæлæмхасæн æрмæг(2сах.). Фольклоры чысыл хуызтæ: уыци-уыцитæ, æмбисæндтæ, нымайæнтæ, ирхæфсæнтæ. Адæмон сфæлдыстад: адæм æмæ цæрæгойты тыххæй аргъæуттæ.

Палиндромтæ. Аив литературон жанртæ(басня, радзырд, аргъау, æмдзæвгæ). Зымæг, фæззæг, уалдзæг æмæ сæрды тыххæй уацмыстæ.

Ирон сывæллæттæн чи фыста, уыцы классикты сфæлдыстад (Хетæгкаты Къоста, Гæдиаты Секъа, , Коцойты Арсен, Цæрукъаты Валодя, Дзесты Куыдзæг æмæ иннæтæ). Нырыккон фысджыты сфæлдыстад (Джыккайты Шамиль, Чеджемты Геор, Къадзаты Станислав æмæ иннæтæ). Уацмысты мидис. Аргъæутты геройты фæлгонцтæ; сфæлдыстадон хæслæвæрдтæ(радзырд кæронмæ ахæццæ кæнын, сæргонд æрхъуыды кæнын æмæ а.д.); уацмыс аивгæнæн мадзæлттæ.

Сабидуджы тыххæй уацмыстæ æмæ сæ автортæ. Уырыссаг литературæйæ æрбайсгæ уацмыстæ. Сæ авторты сын зонын(Е. Пермяк, К. Ушинский, М. Зощенко æмæ æнд.). Зæрдывæрдæй ахуыргæнинаг æрмæг æмæ кæсыны æрмæг.

Сахæтты нымæц

Урочы темæ

Универсалон ахуырадон архæйдтытæ

Урочы тип

Равзарианæ фарстатæ

Скъоладзауты зонындзинæдтæм домæнтæ

Сæрды мысинæгтæ (Зсах)

11

1

Хетæгкаты Къ. «Сæрд». Тагъддзуринаг. Астемыраты И. «Сæрдыгон нывтæ»

Зонындзинæдтæ райсыныл архайд (познавательныеУУД):

нформаци агурын тексты, таблицæты, схемæты, иллюстрациты, компьютеры. Кæсыны алыхуызтæй пайда кæнын: фактуалон, æмбæхст хъуыдытæ.

Анализ кæнын (сæйраг хъуыды хицæн кæнын), фактты бындурыл хатдзæгтæ кæнын.

Фæзындтæ æмæ факттæ къордтыл дих кæнын,

информаци аразын (пъланы, тексты, таблицæйы, схемæйы хуызы).

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Авторты царды хабæрттæ. Уацмысты жанртæ зонын. Æрдзы рæсугъддзинад æмæ хъæздыгдзинад æмбарын æмæ йын аргъ кæнын. Чиныджы нывмæ гæсгæ сæрды тыххæй чысыл радзырд саразын. Тагъдзуринаг бахъуыды кæнын.Æмдзæвгæ зæрдывæрдæй сахуыр кæнын. Астемыраты Изеты 4 æмæ 5-рæнхъонтæй иу зæрдыл бадарын.

Зонын: цæмæй райы поэты зæрдæ; æрдзы хъæздыгдзинад куыд равдыста æмæ ног дзырдты нысаниуæг **Арæхсын:** хъæугæ уацмыс ссарынмæ, æмдзæвгæйы мидис зонын æмæ йæ зæрдывæрдæй дзурын, тагъддзуринаг раст кæсын æмæ дзурын.

2

1

Аргъау «Рувас æмæ уæрыкк» Æмбисонд. Ирхæфсæн.
Фактæ, фæзындтæ, абстрактон æмбарындтæ кæрæдзиимæ барын.

Аххосæгтæ агурын æмæ сын хатдзæгтæ кæнын.

Ахуыргæнæджы æххуысæй, кæнæ хибарæй ассоциатæ агурын, модельтæ аразын

(уæрæх æмæ цыбыр хуызы).

Ног æрмæг

Жанр: аргъау. Цæмæн у аргъау? Афæдзы афонтæй кæцыты цæуы архайд? Аргъау æмæ литературон аргъауы хицæндзинад æмбарын. Текст хи ныхæстæй дзурын, хæйттыл æй дих кæнын зонын. Уацмысы сæйраг хъуыды.

Зонын: уасмысты сæргæндтæ, жанртæ, сæ авторты нæмттæ, сæ сæйраг мидис, нывмæ гæсгæ чысыл радзырд аразын.

Арæхсын:

- уацмыс аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ
- уацмысы темæ æмæ сæйраг хъуыды рахицæн кæнынмæ;
- ирхæфсæн зæрдывæрдæй ахуыр кæнынмæ;
- текст хи ныхæстæй дзурынмæ, хæйттыл æй ди кæнынмæ, пълан ын аразынмæ

- текст сæйраг хъуыды хицæн кæнынмæ.

3

1

Чеджемты Г. «Сызгæрин лæппу» (скъуыддзаг1-аг хай). Текст.

Регулятивон универсалон архайд:

Ахуыргæнæгимæ кæнæ хибарæй нысан æвæрын, проблемæ агурын æмæ æвæрын(урокаен,проектаен);.

Нысан сæххæст кæныны фæрæзтæ агурын къордты кусгæйæ, кæнæ ахуыргæнæджы æххуысæй.

Ахуыргæнæджы æххуысæй кæнæ хибарæй архайдæн пълан аразын.

Пъланмæ гæсгæ кусын, нысанимæ йæ барын, рæдыдтæ агурын æмæ сæ раст кæнын.

Критеритæм гæсгæ нысан сæххæст кæныны къæпхæн сбæрæг кæнын.

Ног æрмæг

Уацмысы жанр зонын. Ирбег Айсеты фæдзæхст куыд æххæст кодта? Нанайы ныхæстæ йæ дисы цæмæн бафтыдтой? Цы йын бафæдзæхста нана æмæ цæмæн? Радзырды 1-аг хайæн ног сæргонд æрхъуыды кæнын. Тексты мидис кæронмæ радзурын. Цæмæн æй схуыдта автор «Сызгæрин лæппу?» Текст æмбаргæ каст кæнын. йæ сæйраг хъуыды йын æмбарын. Цæмæн у райгуырæн зæхх тыхдæттæг? Цы у текст?

Дуне у уыци-уыцитай конд, уыдонмæ сыгъзарин дæгъæл –
зонд (3 сах)

1

1

Эзоп «Рувас æмæ сæгъ» (басня). Æртæ зондабийы(англисаг фольклорæй)

Коммуникативон универсалон архайд:

Хи хъуыдытæ дзурын, аргументтæ æмæ сæ факттæй æххæст кæнын зонын; хи хъуыдытæ аивынмæ цæттæ уæвын, контр аргумент тыхджындæр куы рауайа, уæд. Критикон цæстæнгас химæ.

Диалогы архайын: Искæмæ хъусын æмæ йæ фехъусын.

Æндæр искæйы позиции æмбарын(тексты авторимæ диалогы цæуын).

Алыхуызон хæстæ сæххæст кæныны тыххæй фысгæ æмæ дзургæ тексттæ аразын (хибарæй æмæ ахуыргæнæгимæ).

Коммуникативон хæстæ сæххæст кæнынæн алыхуызы ныхасы ситуациятæ аразын.

Къæйтты, къордты кусын (лидеры, критикы, æххæстгæнæджы ролы).

Конфликттæ мынæг кæнын, баныхас кæнын зонын, барын.

Ног æрмæг

Жанр:Басня. Чи уыд Эзоп? Текст кæсын æмæ йæ хи ныхæстæй дзурын. Чиныджы ныв басняйы кæцы хаймæ ахæссæн ис? Басняйы сæйраг хъуыды. Сæгъæй рувасæй чи уыди зонджындæр.

Зонын:

- уасмысты сæргæндтæ;
- жанртæ, авторы нæмттæ;
- сæйраг мидис;
- сæрды мæйты нæмттæ

Арæхсын:

- уацмыстæ аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ;
- уыци-уыцитай æмæ ирхæфсæнтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ;
- тагъддзуринагтæ рæвдз æмæ раст дзурынмæ

2

1

М. Зощенко «Æппæты сæйрагдæр»

Ног æрмæг.

Уацмысы жанр. Йæ автор æмæ тæлмацгæнæг. Æнæзонгæ дзырдтыл куыст. Уацмысы сæйраг хъуыды. Цæуыл мæт кодта Андрейы мад? Тæппуд уæвын цæмæй æвзæр у? Цы у æппæтæй сæйрагдæр, авторы хъуыдымæ гæсгæ, сывæллоны хъомылады? Радзырды мидисмæ гæсгæ цыбыр сочинени ныффыссын сабитæн сæхи миниуджыты тыххæй.

3

1

Джыккайты Ш. «Хæмæты балц сахармæ». Къадзаты С.
«Мæстæймарæн».

Ног æрмæг

Уацмысы автор, йæ жанр æмæ йæ сæйраг хъуыды. Хæмæты фæлгонц. Цы у Хæмæтæн йæ царды æппæтæй зынаргъдæр. Цы зæгъынмæ хъавыд автор Хæмæты фæлгонцæй. Цы у диалог? Чи кæимæ дзуры радзырды. Мæстæймарæн зæрдывæрдæй сахуыр кæнын. æмбисæндты хъуыды зæрдыл бадарын.

Байрай бæркаджын, бурзачъе фæззæг! (5сах)

1

1

Хетæгкаты Къ. «Фæззæг». Хозиты Я. «Сабитæ æмæ фæззæг». Æмбисæндтæ.

Удгоймагон универсалон архайд (личностные):

Адæймаджы раконд хъуыддаг адæймагæй хицæн кæнын зонын, алыхуызон ситуациы йын аргъ кæнын зонын.

Адæймаджы раконд хъуыддагтæй хорз кæнæ æвзæр рахонæн кæцыйæн ис, уый æмбарын(афтæ хи хъуыддагтæн дæр).

Хи хорз, кæнæ æвзæр миниуджытыл сæттын æмæ сæ æмбарын.

Дæ райгуырæн бæстæимæ, Уæрæсеимæ дæ цы бæтты, уыцы миниуджытæ зонын æмæ сæ дзурын.

Дæхи хуызæн чи нæу, ахæм адæмимæ дзурын зонын, æндæр адæмы хаттыты минæвæрттæн аргъ кæнын.

Иумæйаг хи дарыны æгъдæуттæй пайда кæнын зонын, конфликттæй хи хъахъхъæнын.

Алыхуызон ситуациы хи дарыны æгъдæуттæ æвзарын зонын.

Хи æвзæр миниуджытæ зонын æмæ сын дзуапп дæттын (хи æфхæрын зонын, искæйы æфхæрд æмбарын дæхи раконд æвзæр хъуыддаджы тыххæй)

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Уацмысты автортæ, сæ жанртæ, темæ æмæ сæйраг хъуыды. Æмдзæвгæты мидис æмбарын. Диалогы архайын. Архайджыты миниуджытæ. Æрдзы ивддзинадтæ фæззыгон. Æмбисæндтæ зæрдыл бадарын. Цы ис æмхуызонæй дыууæ æмдзæвгæйы? Нывы цы халсартæ

æмæ дыргътæ ис, уыдоны нæмттæ зонын. Зæрдывæрдæй Къостайы æмдзæвгæ сахуыр кæнын.

Зонын:

- уасмысты сæргæндтæ;
- жанртæ, авторты нæмттæ;
- сæйраг мидис;
- сæрды мæйты нæмттæ

Арæхсын:

- уацмыстæ аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ;
- уыци-уыцитæ æмæ ирхæфсæнтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ;
- тагъдзуринагтæ рæвдз æмæ раст дзурынмæ

2-3

2

Чеджемты Г. «Афтæ райдыдта фæззæг»

Ног æрмæг ахуыр æмæ фидар кæнын.

Жанр. Афæдзы афон. Адæймаг æмæ цæрæгойты'хсæн ахаст. Æмбаргæ æмæ аив каст. æнæзонгæ дзырдтыл бакусын. Текстæй хъæугæ скъуыддзаг æвзарын. Интонацийы фæрцы хъуыдыйады мидис раст æмбарын. Æнцойгæнæн дзырдтæ. Къордты куыст. Нывтæм гæсгæ куыст. Текст хæйттыл дих кæнын. Алы хаймæ дæр нывтæ скæнын, кæнæ радзырдтæ æрхъуыды кæнын.

4

1

Цæрукъаты В. «Бабызы лæппын». Хъодзаты Æ.«Парчы». Чеджемты Г. «Хърихъупп»

Ног æрмæг

Уацмысты жанртæ, сæ автортæ, сæ сæйраг хъуыды. Архайджыты митæн аргъ кæнын. Хъæддаг æмæ хæдзарон мæргъты миниуджытæ. Хæдзарон бабыз цæмæн атахт хъæддæгтимæ (сабиты хъуыдытæм байхъусын). Радзырдыл куыст. Цæмæн уыд парк афтид. Цæмæй базонæн ис радзырды фæззæджы миниуджытæ? Цæмæн хоны автор донхъазты æнусон уæздандзинады æвдисæнтæ? Цы у олицетворени? «Хърихъупп» зæрдывæрдæй сахуыр кæнын. Нывтыл бакусын.

5

1

Лæмбынæг кастæ?

Тест№1

Рефлекси. Контролон урок

Хи зонындзинаедтæ сбæрæг кæнын. Сæрд æмæ фæззæджы тыххæй цы æрмæг рацыдысты, уымæй цы бадардтой сæ зæрдыл. Хи цæстæнгас равдисын. Цыбыр радзырдтæ аразын. Уацмысты жанртæ. Æмдзæвгæтæ зæрдывæрдæй дзурын. Æмбисæндтæ, тагъдзуринагтæ. Цы автортимæ базонгæ сты, уыдонæй кæй бахъуыды кодтой. Нывтыл куыст. Хи архайдæн аргъ скæнын æмæ а.д..

Мæргътæ æмæ цæрæгойты дунейы(10сах).

1

1

Хетæгкаты Къ. «Цъиу æмæ сывæллæттæ». М. Пришвин. «Дыууæ дзывылдары».

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Жанр. Аив кæсын, орфозпийы нормæтæ хынцгæйæ. Зæрдæйы æнкъарæтæ равдисын. Диалогы архайын. Цы зонд амоны æмдзæвгæ-аргъау? Адæймаджы миниуджытæй дзы цавæрыл дзырд цæуы. Адæймаг æмæ цæрæгойты 'хсæн ахастытæ. ? Фæрстытæн дзуапп дæттын. Æмдзæвгæ зæрдывæрдæй сахуыр кæнын. Радзырды сæйраг хъуыды. Куыд архайдтой дзывылдартæ, адæймаджы куы фæдтой, уæд. Уацмыс хæйттыл дих кæнын. Диалогы архайын. Æмдзæвгæйы цъиуимæ йæ абарын. Зынаæмбарæн дзырдтыл куыст. Æмдзæвгæ зæрдывæрдæй сахуыр кæнын.

Зонын:

- уасмысты сæргæндтæ;
- жанртæ, авторы нæмттæ;
- сæйраг мидис;
- сæрды мæйты нæмттæ

Арæхсын:

- уацмыстæ аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ;
- уыци-уыцитæ æмæ ирхæфсæнтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ;
- тагъдзуринагтæ рæвдз æмæ раст дзурынмæ

2

1

Хаджеты Т. «Чысыл ныв». Ирхæфсæн. Астемыраты И. «Тикис æма мистæ».

Ног æрмæг

Жанр. Автортæ. Тексттимæ куыст. Фыццаг æмдзæвгæйы - мад æмæ хъæбулы ахаст. Цæмæй ныфсджын уыд гыццыл цъиу? æмдзæвгæ аив кæсын. Ирхæфсæн зæрдыл бадарын. Дыгурон диалекты нысаниуæджы тыххæй радзурын. Диалект цы у ,уый зæрдыл æрлæууын

кæнын. Чи уыд æмдзæвгæйы зонджындæр? Æмбисонд зæрдыл бадарын. Æмдзæвгæ аив кæсын.

3

1

Джыккайты Ш. «Æхсары цуан». Тагъддзуринаг.

Ног æрмæг

Уацмысы жанр, автор. Темæ, сæйраг хъуыды. Цавæр лæппу схонæн ис Æхсары? Иубон цы ныв федта, уый куыд аивта Æхсары миддуне. Сабиты хъуыдытæ базонын Æхсары миты тыххæй. Радзырд хæйттыл адих кæнын, алы хайæн дæр сæргонд æрхъуыды кæнын, кæнæ радзырдæн æндæр кæрон æрхъуыды кæнын. Тагъддзуринаг зæрдыл бадарын.

4

1

Мæлдзыг æмæ æхсæнкъ. Ирхæфсæн.

Ног æрмæг

Аргъауы сæйраг хъуыды. Литературон æмæ адæмон аргъауы хицæндзинад. Аив кæсын, хи ныхæстæй дзурын. Хæларыл иузæрдион уæвын, йæфервæзын кæныны тыххæй цыфæнды зындзинадæн дæр бафæразын. Æнæхипайда æххуыс чи бакодта æхсæнкъæн? Хæдзарон цæрæгойты миниуджытæ. Хи хъуыдытæ зæгъын. Иннæ цæрæгойты миниуджыты тыххæй радзурын. Нвтыл куыст. Ирхæфсæн зæрдыл бадарын.

5

1

Хъодзаты Æ. «Æнкъард хабар»

Ног æрмæг

Уацмысы жанр, автор. Темæ, сæйраг хъуыды. Чи у радзырды сæйраг архайæг? Аив кæсын, архайджытæн характеристикаæ дæттын. Диалогы архайын.. Адæймаджы хорз æмæ æвзæр миниуджытæн аргъ кæнын. Фæрстытæн дзуапп дæттын.

6

1

Мæрзойты С. «Сæгуыты лæппын». Дзасохты М. «Уыци-уыци»

Ног æрмæг

Автор, уацмысы жанр. Темæ, сæйраг хъуыды. Чи баххуыс кодта сæгуытæн? Цавæр лæппу уыд Умар? Цуанон та? Кæуыл æууæндынц цæраёгойтæ? Тæрсгæ та цавæр адæймæгтæй кæнынц? Адæймаджы хорз æмæ æвзæр миниуджытæн аргъ кæнын. Цыбыр фысгæ кæнæ дзургæ сочинени æрхъуыды кæнын. Уыци-уыци зæрдывæрдæй сахуыр кæнын

7

1

В. Бианки. «Уыг». Ирхæфсæн.

Ног æрмæг

Автор, уацмысы жанр. Темæ, сæйраг хъуыды. Литературон аргъауы хицæндзинад. Уыг æмæ зæронд лæджы ахаст. Чи сæ разынд зондджындæр? Аив кæсын. Текст хæйттыл дих кæнын, сæргæндтæ сын æрхъуыды кæнын. Ирхæфсæн зæрдыл бадарын.

8-10

1-3

Чеджемты Г. «Хъæды æмбисæндтæ». Ирхæфсæн

Ног æрмæг (2сах).

Фæлхат кæныны урок (1сах).

Литературон аргъау, йæ автор, йæ хицæндзинад адæмон аргъауæй. Уацмыс кæсын æмæ хи хъуыдытæ дзурын архайджыты миниуджыты тыххæй. Цуаноны мийæн аргъ скæнын. Аргъаумæ гæсгæ куыд схонæн ис рувас æмæ бирагъы. Цæуылнæ баххуыс кодта рувас бирагъæн? Цуанонимæ сæ абарын. Ирхæфсæн зæрдыл бадарын.

Хи зонындзинæдтæ сбæрæг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдæмæ арфдæр цы бахызт. Уацмысты архайджытæй кæй бафæзмыдтаин?

Скодта митын лæг йæ урс кæрц.

1

1

Хозиты Я. «Сабитæ æмæ зымæг». Тагъддзуринаг.

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Уацмысы жанр, йæ автор, йæ темæ æмæ сæйраг хъуыды. Зымæджы миниуджытæ. Аив кæсын орфоэпион нормæтæм гæсгæ. Ног дзырдтæ бахъуыды кæнын. Диалогон ныхасы хицæндзинад. Диалогы архайын. Фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывтæм гæсгæ сочинени æрхъуыды кæнын. Тагъддзуринаг зæрдыл бадарын.

Зонын:

- уасмысты сæргæндтæ;
- жанртæ, авторы нæмттæ;

-сәйраг мидис;
-зымджы мәйты нәмттә

Арæхсын:

– уацмыстæ аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ;
-уыци-уыцитæ æмæ ирхæфсæнтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ;
-тагъдзуринагтæ рæвдз æмæ раст дзурынмæ;

2

1

Дзугаты Г. «Зымæг»

Ног æрмæг

Литературон аргъау, йæ автор, темæ, сәйраг хъуыды. Ног дзырдтыл бакусын. Æмбаргæ каст. Зымæг кæимæ фембæлд, уыцы адæймæгтæ æмæ цæрæгойтыл цæуылнæ фæтых? Адæймаджы æмæ цæрæгойты цавæр миниуджытыл дзырд цæуы аргъауы? Цы зонд амоны аргъау? Фæрстытæн дзуапп дæттын. Сабитæн сæхи хъуыдытæм байхъусын.

-алыхуызы жанрты уацмыстæ хи ныхстæй дзурынмæ;
-æмдзæвгæтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ;
-дыгурон текстытæ раст кæсынмæ;

3

1

Дзарасути Г. «Бацеу-бацеу». Кокайты Т. «Зымæг хæхты». Къадзаты С. «Цымыдис».

Ног æрмæг

Уыци- уыци бахъуыды кæнын. Æмдзæвгæтæ аив кæсын. Нывмæ гæсгæ куыст. Пейзаж. Æмдзæвгæтæй иу зæрдывæрдæй сахуыр кæнын.

-уацмыстæн æндæр, райдиан, кæрон æмæ сæргæндтæ хъуыды кæнын.

4

1

Асаты А. «Зымæгон цуан».

Ног æрмæг

Литературон аргъау. Уацмысы жанр, йæ автор. Аргъауы темæ, сәйраг хъуыды. Хъæддаг цæрæгойты миниуджытæ. Уыг æмæ мысты ахаст сæ кæрæдзимæ. Текст хи ныхæстæй дзурын. Уацмысы кæрон уæ зæрдæмæ фæцыд? Кæд нæ, уæд ын æндæр кæрон æрхъуыды кæнын.

5

1

Хозиты М. «Зымæгон». Уалыты Л. «Зымæгон ныв» Уыци-уыци. Хетæгкаты Къ. «Нæуæгбонты зараг». Æмбисонд.

Ног æрмæг

Лирикон æмдзæвгæ. Автор. Зымæгон æрдзы ивддзинæдтæ. Цæрæгойты миниуджытæ. Нывтæм гæсгæ цæрæгойты царды тыххæй радзырд кæнæ сочинени æрхъуыды кæнын. Зæрдывæрдæй «Хæдзаронтæ» сахуыр кæнын. Æмбисонд зæрдыл бадарын. Уæлæмхасæн æрмæгæй спайда кæнын(чиныджы кæрон). Къордтæй куыст.

6-7

1-2

С. Михалков. «Ног азы чи 'рцыд, ахæм æцæг хабар».

Ног æрмæг

Литературон аргъау, авторы тыххæй радзурын. Йæ хицæндзинад. Зымæгон хъæды фæлыст. Наз бæласы рæсугъддзинад. Хæларзæрдæ æмæ æууæнк. Цæмæй тарсти наз бæлас йæхицæн? Хъæдгæсы фæлгонц. Диалогон ныхас. Радзырд хæйттыл дих кæнын. Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын.

8

1

Асаты А. «Зымæгон нывтæ».

Ног æрмæг

Лирикон æмдзæвгæ. Автор. Зымæгон æрдзы нывтæ. Хæдзарон цæрæгойты миниуджытæ зымæгон. Тæхгæ хъулон цъиу кæртмæ цæмæн æртахт? Чи у лирикон герой ацы æмдзæвгæйы? Æмдзæвгæйы кæрон куыд зæгъы автор, зæрдæ цæмæй æвæры? Цымæ цæмæн? Цавæр æмбисонд æрхæссæн ис ардæм? («Фыдлæг æмæ фыдбон бирæ нæ хæссынц»).

9

1

Къадзаты С. «Калы дун-дуне тæмæн». Дзаболаты Х. «Дымгæ, футгæнгæ, цæгатай...». Уыци-уыци.

Ног æрмæг. Рефлекси.

Æмдзæвгæты автортæ. Зымæгон хъызт. Цавæр дзырдты фæрцы æвдисынц автортæ зымæгон æрдзы нывтæ?

Хи зонындзинæдтæ сбæрæг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдыл тынгдæр цы бадардтон. Куыд равдыстой фысджытæ зымæгон æрдзы нывтæ æмæ хæдзарон цæрæгойты миниуджытæ. Цавæр æмдзæвгæтæ зонын зæрдывæрдæй. Цы цæстæнгас мæм сæвзæрд уацмысы сæйраг персонажмæ? Афæдзы афонтæй мæ зæрдæмæ тынгдæр кæцы цæуы? Цæмæн?

10

1

Лæмбынæг кастæ?

Тест №2 кæнæ нывмæ гæсгæ сочинени

Контролон урок.

Чиныджы фæрстытæм гæсгæ.

Зонын:

- рацыд æрмæгæй алы жанртæй уацмысты мидис зонын;
- æрдзы миниуджытæ афæдзы алы афонты;
- уацмысты авторты;
- аргъау адæмон у æви литературон æмæ а.д.

Арæхсын:

- уацмыстæ аив, раст, æмæ æмбаргæ кæсынмæ;
- уыци-уыцитæ æмæ ирхæфсæнтæ зæрдывæрдæй дзурынмæ;
- тагъддзуринагтæ рæвдз æмæ раст дзурынмæ;
- рацыд темæйæ сочинени фыссынмæ.

Кæмæн цы...(4сах)

1

1

Хетæгкаты Къ. «Кæмæн цы...». Колити В.«Гиризтæ»
(Тагъддзурыйнаг). Джыккайты Ш. «Хъохъо».

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Æмдзæвгæты автортæ. Ног дзырдтыл куыст. Рифмæ зæрдыл æрлæууын кæнын. Цавæр миниуджытæ фауынц поэттæ? Хорз та цымæ цы у ? Тыхджынай тыхджындæртæ вæййы? Цæмæ сайы къæйныхдзинад? Поэтты сæйраг хъуыдытæ. Къостайы æмдзæвгæ «Кæмæн цы...» зæрдывæрдæй сахуыр кæнын.

2

1

С. Михалков «Бирæгъыл сайд куыд æрцыди».

Ног æрмæг

Литературон аргъау. Йæ хицæндзинад адæмон аргъауæй. Текст аив æмæ раст кæсын. Уæздандзинад æмæ æдзæсгомдзинад. Рæдыд афойнадыл раст кæнын зонын. Нывмæ гæсгæ куыст. Дзырддуатон куыст. Сценкæ саразын.

3

1

Астемыраты И. «Фыдфыдуæгты Фыдбылыз, кæнæ Амындтытæ-ардыдтытæ»

Ног æрмæг

Автор, уацмысы жанр зонын. Адæймаджы æвæрццаг æмæ æппæрццаг миниуджытæ. Ног дзырдтæ бахъуыды кæнын. Цæмæн схуыдта автор йæ уацмыс афтæ? Ардауынмæ хъусын хорз у? Куыд

разылдысты Гæбæцайæн йæ хинтæ йæхиуыл? Уацмыс раст æмæ аив кæсын.

4

1

В. Голявкин. «Скъаппы».

Ног æрмæг

Автор. Цы 'рцыдис Цыпкиныл? Цавæр лæппу рахонæн ын ис? Æфсæрмыгæнаг схонæн ын ис? Цæмæн? Уыцы хъуыды кæм рабæрæг, уыцы бынат ссарын æмæ йæ бакæсын. Диалогон ныхас. Фæрстытæн дзуапп дæттын. Аив кæсын.

Хорз зæрдæйæн – уарзт (7сах)

1

1

Дзасохты М. «Ныстуантæ». Колити В. «Зæирæ». Æмбесонд. Ерхæфсæн.

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Темæйы мидис. Уацмысты жанртæ, сæ сæйраг хъуыды. Цæмæ разæнгард кæнынц сабиты? Цы у æгъдау? Æмдзæвгæтæй иу (фæндонмæ гæсгæ) зæрдывæрдæй сахуыр кæнын. Дзырдуат.

2

1

Тъехты Амыран. «Бæтæг раст бакодта». Ерхæфсæн.

Ног æрмæг

Автор, уацмысы жанр. Текст раст æмæ аив кæсын. Уацмысы сæйраг хъуыды. Адæймаджы хорз миниуджытæ. Æвзæр миниуджытæ æмæ сæ аххосæгтæ. Бæтæг цæмæй раст уыди, йæ фыдмæ кæй нæ байхъуыста, уымæй? Хъæлæсы уагæй фыд æмæ фырты, уый фæстæ та – милиционер æмæ зæронд лæджы ныхæстæ хицæн кæнын. Ерхæфсæны ног дзырдты нысаниуæг бахъуыды кæнын, Ерхæфсæн раст кæсын.

3-4

1-2

Г.Х.Андерсен. «Фондзæй иу кæрддзæмы».

Ног æрмæг

Литературон аргъау, йæ сæйраг хъуыды. Аргъау æмбаргæ каст кæнын. Хорз æмæ æвзæр миниуджытæ-хивæнд, зивæггæнаг æмæ хиппæлой. Аргъауы алы хаймæ дæр пълан саразын æмæ йæ хи ныхæстæй дзурын. Хъæдуры гагаты хуызы адæймаджы цавæр фæзминаг

æмæ фауинаг миниуджытæ æвдыст æрцыд аргъауы? Беседæ: «Хорз адæймаг цавæр хъуамæ уа?».

5

1

Адæмон аргъау «Узун æмæ паддзах. Æмбисæдтæ. Багаты Л. «Æцæг æмбал».

Ног æрмæг

Уацмысты жанртæ сæ сæйраг хъуыды. Аргъау бакасын йæ мидис ын бамбарын кæнын. æмбисондыл бакусын. Чи уыд радзырды æцæг æмбал? Скъоладзауты бафæрсын: уыдон та куыд бакодтаиккой ахæм уавæры. Хæлардзинады æнкъарæнтæ рæзын кæнын. Къæйттæй куыст-диалогы архайын. Аив кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын.

6

1

Чеджемты Г. «Ном» 1-2 хай. Тагъддзуринаг.

Ног æрмæг

Уацмысы сæйраг хъуыды. Цæмæн хуыйны радзырд «Ном»? Нæ гыццыл герой цæмæн маст кодта йæ номыл. Архайд цы рæстæджы цæуы, уымæн характеристикæ дæттын. Адæмы цард уыцы рæстæг. Къониты Сауы фæлгонц. Куыд ныссыгъдæг кæнын кодта Сау сидæргæс устыты цæхæрадæттæ? Тагъддзуринаг зæрдывæрдæй сахуыр кæнын.

7

1

Темайыл афæлгæст

Рефлекси. Фæлхат кæныны урок.

Хи зонындзинæдтæ сбæрæг кæнын. Цы бахъуыды кодтон рацыд æрмæгæй. Мæ зæрдæмæ арфдæр цы бахызт. Уацмысты архайджытæй кæй бафæзмыдтаин?

Чи фехъуыст диссæгтæ, диссæгтæ-тæмæссæгтæ?(5сах)

1

1

Асаты Астемир. «Диссæгтæ». Тагъддзуринаг.

Ног темæ

Темайы хицæндзинад. Цы сты диссæгтæ-тæмæссæгтæ? Æмдзæвгæ кæсын. Дзырднат. Нывыл куыст. Цы ис æнахуырай æмдзæвгæйы? Æмдзæвгæмæ гæсгæ аргъау æрхъуыды кæнын. Тагъддзуринаг зæрдыл бадарын.

2

1

Къадзаты С. «Алцы иннæрдæм фæцис». «Кадтæй-Цадтæй» (англисаг фольклорæй).

Ног æрмæг

Лирикон æмдзæвгæ. Цæмæн сæмхæццæ кодта поэт æмдзæвгæйы дзырдтæ. Сæ бынæттæ сæ сæвæр æмæ йæ афтæмæй бакæс. Зæрдывæрдæй сахуыр кæн æмдзæвгæ. Тагъддзуринаг æмæ æмдзæвгæ зæрдыл бадарын. æмдзæвгæ «Кадтæй-Цадтæй» бакæсын.

3

1

Джыккайты Ш. «Тæссаг балц» 1-аг хай.

Ног æрмæг

Авторы зонын. Уацмысы жанр. Ног дзырдтæ бахъуыды кæнын. Радзырдæн æндæр сæргонд дæттын. Нывыл бакусын Пълан аразын. Лæппуйы йæ фантази цавæр тасмæ æркодта?

4

1

Чеджемты Г. «Сайтан æмæ Сырдон»

Ног æрмæг

Литературон аргъау. Автор. Аргъауы сæйраг хъуыды. Цавæр адæймаджы миниуджытæ æвдисы автор ? Сайын хорз у? Уæдæ аргъæутты та? Цæмæн ныууагъта Гæтæг йæ сайагдæр фырты йæхицæн? Аргъауы персонажтæй дæ зæрдаммæ фылдæр кæцы цæуы?

5

1

Лæмбынæг кастæ?

Тест №3 кæнæ аргъау æрхъуыды кæнын

Фæлхат кæныны æрмæг

Темæйыл афæлгæст, йæ хицæндзинат иннæ темæтæй. Цы автортимæ базонгæ сты, уыдонæй кæй бахъуыды кодтой. Чиныджы 137-æм фарсы фæрстытæн дзуæппытæ дæттын.

Æфтауы бæстæ дидинаг, сыфтæр! (бсах)

1

1

Хетæгкаты Къ. «Чи дæ?» Палиндром. Гæдиаты С. «Уалдзæг Ирыстоны». Ирхæфсæн.

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Автор. Жанр. Ёмдзæвгæйы афæдзы афон. Зæрдывæрдæй ахуыр кæнын. Палиндромыл бакусын. Нывтыл куыст. Радзырд æмæ æмдзæвгæйы иумæйагæй цы ис? Цы базонæн ис радзырдæй раджы заманы цардæй? Ирхæфсæн бакæсын æмæ йæ бахъуыды кæнын..

2

2

Къадзаты С. æмдзæвгæ. Коцойты А. «Тулдз æмæ мæцкъор». Ирхæфсæн.

Ног æрмæг

Уацмысты жанртæ. Автортæ. Ёмдзæвгæ аив кæсын, йæ мидис. Радзырд æмæ æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды. Дзырдуютон куыст. Тулдз æмæ Мæцкъоры ахаст. Адæймаджы цавæр миниуджытыл дзурынц? Ирхæфсæн зæрдыл бадарын.

3

1

Асаты А. «Уалдзыгон бæрæгбон». Скъодтати Э. «Рæзбуни».

Ног æрмæг

Лирикон æмдзæвгæ. Автор. Нывтæм гæсгæ куыст. Ёнæзонгæ дзырдтæ сбæрæг кæнын. Раст кæсын. Хъæлдзæг хъæлæсы уагæй кæсын. Аив кæсыны конкурс саразын(жюрийы скъоладзаутæ сæхæдæг).

4

2

Чеджемты Г. «Арвы дисса»г. Бацеу-бацеу.

Ног æрмæг

Автор. Уацмысы жанр. Аргъауы сæйраг хъуыды. Аргъауы миниуджытæ. Куыд бамбæрстат-мæй къахыр кæд æмæ цæмæн вæййы? Ёцæгдзинадæй та дзы цы ис? Бацеу-бацеу зæрдыл бадарын.

Уæлахизы бæрæгбон

1

1

Баситы М. «Хъæбатыр Иссæ». Ёмбисæндтыл куыст.

Ног темæ ахуыр кæныны урок

Радзырды автор, йæ сæйраг хъуыды. Текст раст, æмбаргæ каст бакæнын. Фыдыбæсты Стыр хæсты тыххæй хуымæтæг зонындзинæдтæ радтын. Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын. Текст цæггæй (абзацгай) каст.

Иссæ æмæ немыцаг афицеры ныхас рольтæм гæсгæ бакæсын.
Æмбисæндтыл бакусын.

2

1

Дзаттиаты .Т. «Илитæ».

Ног æрмæг

Автор. Уацмысы жанр. Хъæбатыр, ныфсхаст... Ацы дзырдты нысаниуæгыл бакусын. Радзырды чи у ныфсхаст æмæ хъæбатыр. Диалогтæ рольтæм гæсгæ бакæсын. Хæстон хъæбатырдзинады тыххæй сочинени ныффыссын.

3

2

Æмбисонд. Бесаты Т. «Цыколайаг лæппутæ».

Ног æрмæг

Автор. Уацмысы жанр. Сæйраг персонажты характеристика. Уацмысы цаутæ фæд- фæдыл равæрын, сæйрагдæрты дзы рахицæн кæнын. Бинонтæ: мад æмæ æфсымæрты 'хсæн ахастытæ. Цæуыл уыд мады мæт? Цы у лæгдзинад, хъæбатырдзинад? Чи йæ равдыста радзырды?

4

1

Цæрукъаты В. «Æнæном салдат».

Ног æрмæг

Лирикон æмдзæвгæ. Автор. Темæ. Цæмæн хуыйны æмдзæвгæ афтæ? Уæлахизы бæрæгбоны цæмæн ахæм кад ваййы æнæном салдатæн. Кæм ын ис цыртдзæвæн? Ирыстони та хæстон хъæбатыртæн кæм зоныс цыртдзæвæнтæ?

Кæм райгуырдтæн, мæхи кæм базыдтон

1

2

Бзарты Р. «Ирыстон»

Ног æрмæг

Радзырд. Йæ сæйраг хъуыды.Цавæр дыууæ хайыл дих кæны Ирыстон? Герб æмæ тырысайы нысаниуæг. Райгуырæн бæстæ æмæ ныййарæг мад. Фыдæлты æгъдæуттæ æмæ мадæлон æвзаг.

2

1

Гæдиаты Ц. «Цæмæн æй уарзын æз мæ Фыдыбæстæ?»

Ног æрмæг

Автор. Уацмысы жанр. Цы у ирон лæгæн Фыдыбæстæ? Хи хъуыдытæ зæгъын. Аив, раст æмæ æмбаргæ каст. Нывыл баусын. Ирыстоны рæсугъ бынæтты тыххæй радзурын. Сочинени ныффыссын: «Мæ уарзон горæт, хъæу...»

3

3

Къадзаты С. «Ирыстон». Чеджемты Г. «Курагаты хæрздæф»

Ног æрмæг

Азы кæронмæ скъоладзаутæ хъуамæ базоной:

- æмбаргæ, аив æмæ раст кæсын;
- хъæлæсы уаг раст аразын;
- чысыл текст хинымæр кæсын;
- цы уацмыс бакастысты, уый мидисæй фæрстытæн раст дзуæппытæ дæттын;
- сæ хъуыдымæ гæсгæ кæрæдзимæ хæстæг дзырдтæ иртасын;
- радзырд, аргъау, æмдзæвгæ кæрæдзийæ иртасын;
- зындгонд фысджыты нæмттæ зонын, сæ уацмыстæ сын ранымайын.

Литературæ:

1. Дзапарты З. Кæсыны чиныг 2 къласæн. Дзæудж. 2011-10
2. Моурауты М. Дидактикон æрмæг ныхасы рæзтыл кусына. Дзæудж. 2011
3. Моурауты М. æмбисæндтæ æмæ уыци-уыцитæ. Дзæудж. 2011
4. Моурауты М. Дидактикон хъæзтытæ æмæ улафты минуттæ. Дзæудж. 2011-10-12

5. Уалыты Т., Джусойты К., Дзытиаты Э. Сывæллæттæ литературæйæ хæслæвæрдтæ 2 къл. Ирон æвзаг æмæ кæсыны уроктæм. Дзæудж. 2005
6. Уалыты Т. Цалдæр ныстуаны æрыгон ахуыргæнæгæн. Дзæудж. 2005
7. Бзарты Р. Нæ Райгуырæн бæстæйы истори. Алан æмæ Уæрæсе рагзаманты.
8. Ирон. æвзаг æмæ литературæйы программæтæ 1-11 къл. Дзæудж. 2005
9. Пагæты З. 1-4 къл. Ахуыргæнинæгтæ кæсын- фыссын куыд зонынц, уымæн бæрæггæнæнтæ æвæрыны бæрцбарæнтæ. Дзæудж. «Ирыстон» 2003
10. Æлдаттаты В. Нæ алыварсы дуне нывты хуызы. Дзæудж. «Ирыстон» 2003
11. Никандров Н.Д., Рыжаков М.В. Примерные программы начального общего образования. Ч.1 Просв. 2009.
12. Демидова М.Ю. и другие. Оценка достижения планируемых результатов в начальной школе. Ч.1 Просв. 2010.